

Il-Pittura ta' Virginio Monti fil-Koppla

Fis-sena 1929 tqiegħdet f'parti mis-saqaf u fil-koppla prinċipali tal-kolleġġjata ta' Bormla l-pittura li Virginio Monti kien lesta f'Ruma. Din il-pittura hadet post kwadri oħra mpittra qabel mill-pittur Malti Ġużeppi Cali, u għalhekk mhux kulhadd kien kuntent bil-bidla li saret. It-tmien flieli tal-koppla jirrapprezentaw id-doni ta' l-Ispirtu s-Santu, u ġew restawrati mill-pittur Malti Emvin Cremona fis-sena 1974, wara l-hsara li l-koppla sofriet fi żmien it-Tieni Gwerra Dinjija (1940-45).^{*} Inkixfu eżattament nhar is-6 ta' Diċembru, jumejn biss qabel il-Festa ta' l-Immakolata Kuncizzjoni.

Il-Pittur Virginio Monti

Virginio Monti

Virginio Monti (1852-1942) twieled f'Genzano, provinċja ta' Ruma, fl-1852. Studja taht il-Professuri Pasqualino u Alessandro Mantovani. Speċjalizza fl-arti sagra u kien membru ta' l-*Accademia dei Virtuosi al Pantheon di Roma*. Ġewwa Ruma x-xogħlijiet tiegħu jinkludu l-pittura tal-koppla l-kbira ta' *Sant'Andrea della Valle*, wahda mill-akbar u l-aktar knejjes magħrufa ta' Ruma. Meta jien kont nistudja f'Ruma, snin ilu, il-kulleġġ fejn kont nabita kien viċin din il-knisja, u allura mhux l-ewwel darba li dhalt fiha.

Xogħlijiet f'Malta

Fil-bidu tas-seklu 20, Monti kellu jhabbatha f'Malta ma' xogħlijiet ta' pittur iehor Taljan, Attilio Palombi, u ma' l-aqwa pittur Malti li qatt eżista – il-ġenju Ġużeppi Cali. Madankollu, Monti rnexxielu jakkwista numru ġmielu ta' kummissjonijiet fil-gżejjer Maltin. Mingħajr dubju ta' xejn, l-aqwa xogħol tiegħu f'Malta huma l-affreski tal-kursija, il-koppla u l-kappelluni fil-kolleġġjata ta' Santa Liena, Birkirkara, li ġew inawgurati fis-7 ta' Lulju, 1907. Din il-pittura tirrapprezenta r-Rebħa tas-Salib, sugġett sugġerit mill-Kan. Salvatore di Pietro ta' Palermo. Fl-1910, wara kummissjoni mogħtija lilu mill-Kappillan Dun Vincenz Curmi, Monti pitter għal Had-Dingli l-kwadru titolari li jirrapprezenta t-Tluġh fis-Sema tal-Verġni Marija, li ha post iehor antik li illum jinsab imdendel fis-sagristija. Il-kwadru ta' Monti, ġie mikxuf eżattament nhar il-11 ta' Awissu, f'it granet qabel il-festa ta' Santa Marija.

Xoghlijiet f' Ghawdex

F'Ghawdex l-akbar opra tal-Monti hi l-pittura fil-bażilka parrokkjali tax-Xaghra, dedikata lit-Twelid tal-Madonna. Is-sugġett ewlieni ta' din il-pittura fuq l-apside ta' l-orgni hi l-Immakulata Kuncizzjoni, b'tifkira tad-Domma proklamata mill-Papa Piju IX (1846-68), fl-1854. Dan il-kwadru sabih jghaqqad lill-knisja tax-Xaghra ma' din ta' Bormla, mhux biss minhabba li t-tnejn igawdu xoghlijiet ta' l-istess pittur, iżda aktar minn hekk, peress li ghal din l-apside Monti għażel sugġett tant għażiż għall-Bormliżi: l-Immakulata Kuncizzjoni! Fil-pittura tax-Xaghra Monti nkluda, b'sentiment ta' gratitudni, lill-Agostinjan Giovanni Maria Genovese, li kien introducieh lill-kleru tax-Xaghra. F'Ghawdex, xoghlijiet ohra ta' Monti jinsabu fil-parroċċa ta' Kerċem u ż-Żebbuġ. Il-Kav. Virginio Monti miet f'Ruma fil-11 ta' Frar, 1942, fl-età ta' 90 sena.¹

Il-Koppla ta' Bormla

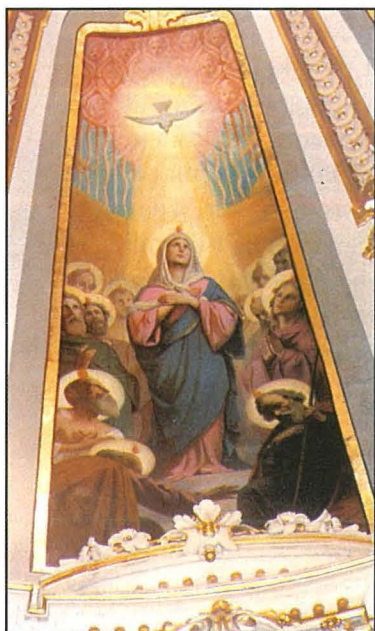
Il-koppla ta' Bormla hi maqsuma fi tmien fieli skond l-arkitettura taghha. Disinji skolpiti fil-gebla Maltija jifirdu felli pittura minn iehor. Taht kull felli hemm tieqa bil-hġieg abjad u isfar, li l-iskop taghhom hu li jdawlu l-knisja, kif fl-ahhar mill-ahhar hu l-iskop tal-lanterna li tinkuruna l-koppla. Aktar minn hekk, taht kull felli pittura hemm plakka tal-gibs dekorata, speċi ta' *sopra-porta* fuq kull tieqa, b'kitba fuqha. Mhux faċli taqra minn isfel il-kitbiet, iżda bla dubju ta' xejn dawn jindikaw is-sugġett ta' kull felli pittura. Hekk, per eżempju, taht il-felli tan-nofs, li hu l-aktar wiehed importanti u allura qiegħed eżattament fuq l-artal maġġur, hemm miktub *Dator Munerum*, isem mogħti lill-Ispirtu s-Santu, li jfisser *Dak li jagħti d-Doni*. Mill-kelma Latina *munus* (don) ġejja l-kelma Maltija *munifiċenzja*.

Il-Pittura tal-koppla, xogħol il-Pittur Taljan Virginio Monti.

Il-Kwadru tal-Pentekoste

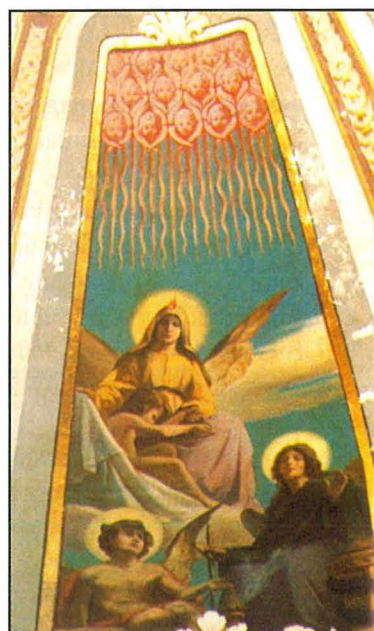
Dan il-felli tan-nofs jirrappreżenta l-Inzul ta' l-Ispirtu s-Santu fuq il-Verġni Marija u l-Appostli nhar il-Pentekoste, Ghid il-Hamsin, miġbura fiċ-ċenaklu jitolbu flimkien. Din il-festa ta' Ghid il-Hamsin minn dejjem ġiet iċċelebrata b'mod solenni fil-knisja kolleġġjata ta' Bormla. Fil-kwadru tal-Monti, il-Verġni Marija qiegħda bilwieqfa fin-nofs, b'idejha msallbin fuq sidirha, u b'harsitha 'l fuq lejn hamiema, li naturalment tissimbolizza l-Ispirtu s-Santu. Il-hamiema hi mdawra b'ċirku ta' dawl isfar li jibqa' nieżel dritt fuq il-Madonna. Fuq nett fil-kwadru Monti dahhal madwar hmistax-il anġlu

Il-kwadru tal-Pentekoste

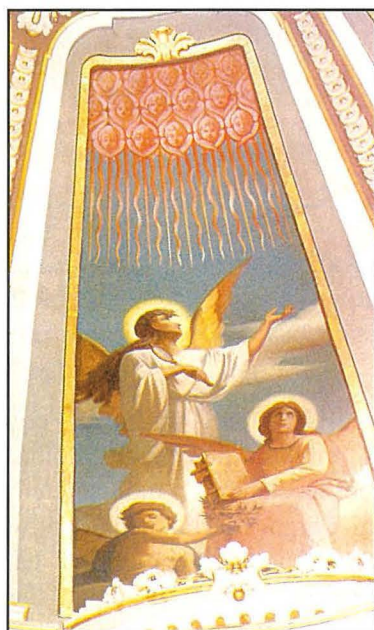

Kunsill

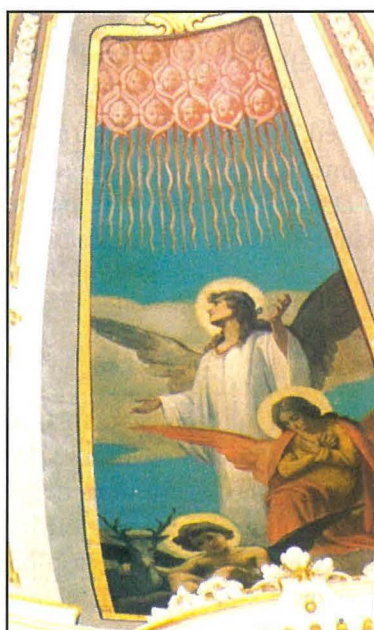

Pietà

żghir (puttini), bhalma ghamel f'kull felli ta' din il-koppla. Minn dawn il-puttini johorġu raġġi kahlana li jibqgħu neżlin dritt fuq il-Verġni Marija u l-Appostli (hdax-il wiehed) li jidhru madwarha, min bilwieqfa, min għarkobbtejh, u min b'rasu baxxuta quddiem il-Verġni Marija. Fuq ras il-Madonna u fuq l-irjus ta' l-Appostli jidhru ilsna żghar tan-nar. Mhux faċli tidentifika wiehed wiehed l-Appostli kollha, għar-raġuni li l-ikonografija hi għal kollox nieqsa, peress li Monti ma kellux wisgħa biżżejjed biex idahhal ċerti dettalji

Sapienza

Biża' ta' Alla

li bihom konna nistghu naghrfu kull appostlu. Dan ix-xoghol eċċellenti ghamlu Ġużeppi Cali fl-opra kbira ta' kwadri ta' l-Appostli li jinsabu fis-saqaf tal-knisja.

Pittura fil-Flieli l-Ohra

Il-kwadri li jirrapprezentaw kull Don ta' l-Ispirtu s-Santu – Gherf, Fehma, Kunsill, Qawwa, Xjenza, Pietà u Biża' ta' Alla – jibqgħu jdurdu mal-koppla wiehed wara l-iehor, b'tali mod li flimkien jiffurmaw kuruna ta' kuluri. L-istil tal-flieli hu dejjem l-istess – puttini fuq u raġġi jagħtu 'l isfel, u tliet anġli kbar f'kull felli, impittra fuq sfond kahlani. L-anġlu l-kbir fin-nofs, bi gwenhajtj miftuhin berah; iehor bilqieghda 'l isfel minnu; u iehor iċken fir-rokna tax-xellug ta' kull kwadru. F'idejn dawn l-anġli Virginio Monti pitter ċerti simboli bl-iskop li jispjegaw is-suġġett ta' kull felli. Hekk, per eżempju, id-Don tal-Pietà hu indikat billi l-anġlu prinċipali jidher ihaddan tfajjel nieqes minn kollox.

Id-Doni ta' l-Ispirtu s-Santu fil-Griżma

Fiċ-ċelebrazzjoni tal-Griżma ta' l-Isqof fir-rit Ruman, l-isqof jifrex idu fuq il-ġemgħa kollha ta' dawk li se jirċievu s-sagrament, ġest li, sa minn żmien l-Appostli, hu sinjal ta' l-ghoti ta' l-Ispirtu s-Santu. Hu l-isqof li jitlob li jingħata l-Ispirtu s-Santu:

O Alla li tista' kollox, Missier Sidna Ġesù Kristu, Int tajt twelid ġdid lil dawn il-qaddejja Tiegħek mill-ilma u l-Ispirtu s-Santu u hlisthom minn dnubiethom, ibgħat fuqhom, Mulej, l-Ispirtu s-Santu, id-Difensur; aġħtihom l-Ispirtu ta' l-għerf u d-dehen, l-Ispirtu ta' l-għaqal u l-qawwa, l-ispirtu tax-xjenza u l-pietà; imliehom bl-Ispirtu tal-biża' tiegħek. Bi Kristu Sidna.²

U San Ambroġ jikteb:

Ftakar mela li int irċivejt is-sinjali spiritwali, l-Ispirtu ta' l-għerf u tad-dehen, l-Ispirtu ta' l-għaqal u tal-qawwa, l-Ispirtu tax-xjenza u tal-pietà, l-Ispirtu tal-biża' qaddis, ħarsien ta' dak li rċivejt. Alla l-Missier immarkak bis-siġill Tiegħu, Kristu l-Mulej wettqet u qiegħed f'qalbek ir-ghan ta' l-ispirtu.³

Missirijiet il-Knisja dwar id-Doni

Allura l-hajja morali ta' l-Insara hi mwettqa mid-Doni ta' l-Ispirtu s-Santu. Dawn huma dispożizzjonijiet li jibqgħu dejjem, u bihom il-bniedem joqgħod għal kull ma jnebbħu l-Ispirtu s-Santu.⁴ San Tumas jiddiskrivihom bhala *doni mogħtija lill-ġusti biex jgħinuhom ikunu pronti jsegwu l-istint u t-tnebbiħ ta' l-Ispirtu s-Santu.*⁵ Hu jappella lill-awtorità tal-Kotba Mqaddsa, jiġifieri Isaija XI, 2, fejn naqraw li s-seba' doni ta' l-Ispirtu s-Santu jistrieħu fuq il-Messija. Skond San Tumas, meta ruh il-bniedem tkun perfezzjonata mill-virtujiet morali u teologali, jibqa' l-bżonn li jkun imnebbħ mill-Ispirtu s-Santu. iżda s-segwaċi ta' Scotu jiċħdu li hemm xi distinzjoni speċjali bejn id-doni u l-virtujiet li jikkorrispondu magħhom. Izda ġeneralment, Missirijiet il-Knisja jaqblu ma' San Tumas. Hekk per eżempju, San Ambroġ u Santu Wistin.

L-inżul ta' l-Ispirtu s-Santu fuq l-Appostli nhar Ghid il-Hamsin u r-rappreżentazzjoni tas-seba' Doni, huma suġġetti komuni fil-kwadri mpittra fil-flieli tal-koppli, iżda sfortunatament, b'eċċezzjoni tal-kwadru prinċipali ma tantx hu hafif li l-pittur jirnexxilu

ġwassal it-tifsir tad-doni permezz ta' l-arti figurattiva. Spiss jiġri li l-ispettatur ma jara x hliet ripetizzjoni, u f'it li xejn differenza bejn kwadru u iehor. Dan għaliex diffiċli tinterpreta bl-ikonografija l-messaġġ ta' kull don individwali. Barra mill-fatt li l-flieli tal-koppla l-kbira, huma fil-gholi wisq biex spettatur jara differenza speċjali bejn kwadru u iehor. Għalhekk, fl-opinjoni tiegħi, il-pittura tad-Doni ta' l-Ispirtu s-Santu fil-koppla, aktar isservi bhala dekorazzjoni milli tagħlim. Anzi llum għandna l-mezzi moderni li permezz tagħhom nistghu neżaminaw dawn il-kwadri mill-viċin!

¹ Michael Galea, "Pitturi Taljani f'Malta fis-Sekli 19 u 20".

Lehen is-Sewwa, 07/10/2006. Grazi lill-Kan. Dun Ġużep Bonello li ġibidli l-attenzjoni għal dan l-artiklu.

² Ordni għaċ-ċelebrazzjoni tal-Griżma, 29.

³ San Ambroġ, *De Mysteris*, 7, 42: PL. 16, 402-403.

⁴ Il-Katekiżmu tal-Knisja Kattolika, p.442, nru. 1830.

⁵ (1a, 2ae, 9.68)

Tal-Familja **Restaurant**

Triq il-Gardiel, Marsascalea – Tel: 21 632161 Mob: 9947 3081

Open every day except Mondays from 12.00pm to 12.00am

Famous for Fresh Fish and Maltese Dishes

Nixtiequ l-Festa t-Tajba lill-Bormliżi kollha

all you can think of... just name it... you'll find it...all you can think of... just name it... you'll find it...

P. Xuereb Music & Stationery

1, Old Church Street, Birkirkara

Tel no: 2149 6259 / 2137 2797

Mob no: 7978 4496

For all your musical requirements...

MUSICAL INSTRUMENTS - violins, guitars, percussion, brass and woodwind

MUSICAL ACCESSORIES - strings, reeds, tuners, metronomes

*MUSIC BOOKS - including practical and theory books of the London College of Music,
the Royal School of Music, the Trinity College*

OTHERS - radios, video cassettes, microphones, CD racks

all you can think of... just name it... you'll find it...all you can think of... just name it... you'll find it...